

Ελευθερία και υγεία

Είναι η υγεία συνοδοιπόρος με την ελευθερία; Μια παρορμητική απάντηση θα ήταν καταφατική, έχοντας κατά νου τον με ευεξία πορευόμενο στη ζωή του άνθρωπο, να διοχετεύει την ζωτικότητα του ακωλύτως. Πόσες όμως φορές η ίδια ζωτικότητα συρρικνώνεται μέσα σε ανελεύθερο περιβάλλον; Αν δώσουμε κάποτε την δυνατότητα εκδηλώσεως του στοχασμού, ν' αναμετρηθούν μέσα μας η ελευθερία με την υγεία, μάλλον άστοχα πράττουμε σε σχέση με την εμβριθεία που αναλογεί στην κάθε μία ξεχωριστά. Αν το δίλλημα αυτό ανακύψει ως ερώτημα αυτοπροσδιορισμού του τρόπου ζωής, τότε ο αυτοθέλητος έως θανάτου εκμηδενισμός της υγείας, οι αμέτρητες σελίδες αναφορών σε διωγμούς για την πίστη, οι επαναστάσεις για την φρόνηση κι οι εθνεγερσίες για την σκλαβιά, ιστοριογραφούν αυτοθυσία κι όχι δισταγμό επιλογής. Αν το δίλλημα αυτό, ετεροπροσδιορίζεται στους αποδέκτες του, από το κονκλάβιο μιας χωρίς τα εχέγγυα δημοκρατικής καταγωγής των πεπραγμένων της εξουσίας, τότε υποκρύπτει την δολιότητα της δυστοπίας την οποία τεχνουργεί. Η υγεία ως ενεχουσα τα ανελαστικά για τον πόνο που παράγει η έλλειψή της χαρακτηριστικά, αλλά κι ως οικονομικό ωστόσο προϊόν κυφορούμενο ενίοτε ως τέτοιο, από την ασύμμετρη για τους πολλούς των εργαστηρίων γνώση, μπορεί να λάβει την μορφή εμβρουολικού παραπειστικής κοινωνικής συνενάισεως σε διεργασίες ανομολόγητες, των οποίων το βάθος και η διαδρομή της σκοπιμότητας διαλανθάνει στον οπτικό ορίζοντα των κοινών θνητών.

Στις παλαιές απολυταρχίες, το ιστορικό γεγονός ως δυνατότητα επιλογής και καθορισμού του από τον έναν ή τους ολίγους δυνάστες, δεν εκπλήσσει με την απλογραφική του δομή: παραθεωρεί ισοπεδωτικά την ελευθερία των πολλών και αδιαφορεί εθιμικά δικαίω έναντι της ζωής τους. Τα λιγοστά μέσα επιβιώσεως σ' αυτούς, αντιπαρέχονται δουλκοκτητικά όπως και στα άλογα όντα, για την παροχή εργασίας αποκλειστικά. Οι κοινωνίες ωστόσο άλλαξαν δομική μορφή, προσέκτησαν την δυνατότητα ν' αποδίδουν στον άνθρωπο την σημασία πυρηνικής αξίας στην υφή τους κι ωρίμασε βαθμιαία η άποψη πως η ζωή και η ελευθερία πρέπει να τοποθετούνται σε υψηλό αναβαθμό του κοινωνικού γίνεσθαι, τουλάχιστον ως θεσμική διακήρυξη. Γιατί στη πράξη, η συνάφεια κι η αλληλεπίδραση των δύο ανωτέρω, όπως προήχθησαν σε θεσμικό επίπεδο αξιών, παραπέμπει σε σπουδαιοφανή ιστορική μετάβαση από την ισοπεδωτική απλογραφία του τίποτα εις την διπλογραφία της ανακατανομής. Η ελευθερία και η ζωή ή ο βαθμός που αυτή βιώνεται εν ευεξία ψυχική τε και σωματική, καταλαμβάνουν θέση

αλληλόχρεων λογαριασμών σ'ένα σύστημα εις το οποίο επανεμφανίζεται με αταβιστική επιμονή, το βασικό του χαρακτηριστικό αναλλοίωτο: όλα παρέχονται έναντι τιμήματος .Σήμερα λόγου χάριν η απύθμενη ελευθερία της ανεπίγνωστης γνώμης ,κυρίως μέσω του διαδικτύου, αντανακλάται στο κοινωνικό σύνολο με την ιδεοληπτική εγκατάσταση μοτίβων αυτοκαταστροφικής συμπεριφοράς και σκέψεων οι οποίες πλήττουν την υγεία.Η κατ'αναλογία επαύξηση της ελεύθερης προσβάσεως στα μαζικά της θεάσεως μέσα με επιθετική μονομέρεια ,των ειδικών της διανόησης και της επιστήμης , χωρίς την ισηγορία ομοτέχνων αντίθετης γνώμης ,υποδεικνύει την αναντίρρητη υιοθεσία προβολών προτύπων μετανεοτερικής κοσμοθεάσεως .Σμιλεύει υβριδικούς προβληματισμούς ,βυθοκορεί τα βαθειά της ψυχικής υγείας ύδατα, υπερθεματίζοντας την αγωνία για το μέλλον. Αντιστρόφως ,όπου κατά το παρελθόν οι θεσμοί πλοήγησαν το κοινωνικό σκάφος στην υπεραντίληψη του πλεονασμού της υγείας ,δια της αυτονόητης παροχής των μέσων της στους ασθενείς καταναλωτές ,εκεί υπερπερίσευσε η καθεστωτική ανελευθερία .Προς την ίδια κατεύθυνση κινούμενη ,η εντολοδοσία για την προστασία της υγείας σ'ένα πληθυσμό έναντι ενδημικών ή επιδημικών νόσων ,συνοδοιοπορεί με την αποστέρηση βαθμών ελευθερίας του αποδέκτη της.

Η περιστολή της ελευθερίας με την επίκληση της αναγκαιότητας προστασίας της υγείας ,μοιάζει με γύπα που κρώζει ,προς αγνώστου βάθους καιάδα ,προκειμένου να εμπεδώσει ,μέσω της πολλακίς αντηχήσεως ,την αντίληψη του Πιπτακού πως «ανάγκα ουδέ θεοί μάχονται» .Τι όμως είναι υψηλότερον της ελευθερίας;Είναι η κοινωνία συντεταγμένη με αυστηρό κώδικα αξιών ώστε το ερώτημα να βρει αδίστακτα την απάντηση;Υπάρχει ή υπήρξε ποτέ τέτοια κοινωνία ,όπου ένα οιωνεί λογισμικό αυτοματικής μετάπτωσης σε κατάσταση κοινωνικής βελτιστοποίησης ,να εξασφαλίζει αζημίως την ανυπαρξία οδύνης; Σε συνήθεις κοινωνίες των εν πάθει ανθρώπων οι νόμοι υπαγορεύουν ,με ρήτρα ποινών την ευθυγράμμιση των ατόμων προς την συμβατική εμμέλεια των κοινωνικών κανόνων .Σε κοινωνίες καταμερισμένης ατομικότητας ,αυτό συνήθως γίνεται αρκούντως αποδεκτό, γιατί συνυφαίνεται με τον μέσο όρο ευσταθείας του κυριαρχικού ατομισμού .Η αμέλεια ωστόσο ελλοχεύει κι εκδηλώνεται ,είτε σκοπίμως προς την λάθρα επαύξηση του ατομικού οφέλους ,είτε εξ αιτίας του ανενεργήτου της εμπνεύσεως υπακοής εις τους τρόπους αποτροπής της και την εγγενή αδιαφορία έναντι αυτών.

Κατά το μέσο κριτήριο αυτοσυντηρήσεως ,η υγεία ως αγαθό τοποθετείται στην υψίστη βαθμίδα .Οι υγειονομικοί φορείς και οι έμψυχοι συντελεστές

του αποκτούν εσθλότητας διαστάσεις ,ως πρόμαχοι σηπτικών νόσων ,ιών και μικροβίων .Εξακολουθεί ωστόσο ο άνθρωπος να στέκεται ενεδός μπροστά στο φάσμα της αγνοίας του .Και το δράμα του κορυφώνεται εκεί που η αναμέτρησή του εγγίζει το πέρας του βιολογικού κύκλου .Η φθορά κι ο θάνατος φαντάζουν ξένα κι αφιλόξενα λαγούμια μιας πεπτωκυίας φύσεως την οποία καλείται να ανατάξει .Η αυτοαναφορά του στην χρονικότητα συντελείται άλλοτε με τελετουργικούς κώδικες ,άλλοτε με της διανοίας του το λογικό σφρίγος. Από τον αρχαίο εξευμενισμό του δαίμονος ενώπιον του τοτέμ ,έως την σημερινή in vitro και in vivo αναψηλάφηση της φθαρτότητάς του ο άνθρωπος ,ενός δαίμονος απόσταση διήνυσε ,την «κατά τον δαίμονα εαυτού». Αναμετρήθηκε με το μυστήριο του αγνώστου ,τον καθήλωσε η συναρπαγή του απροσδοκίτου, τον συγκλόνησε η σφιχτοδεμένη των ανακαλύψεων ποίηση,τον πάθιασε ωστόσο και των ιδιοτελών του σκοπιμοτήτων η διαπύηση.

Η διαλεκτική του με τη νοσηρότητα, έχει εξορύξει αδάμαντες πολιτισμού κι επιστημοσύνης στο διάβα της διαχρονίας .Έχει ωστόσο άλλες φορές κατακρημνίσει την ανθρωποκεντρική της στόχευση με την ανοσιότητα των μεθόδων της. Ο άνθρωπος άλλοτε υμνεί την ελευθερία την οποία του προσδίδει η ανακάλυψη της πλοκής των μυστηρίων στην καλοσυναρμοσμένη φύση .Άλλοτε φρουαττόμενος την τραγωδεί με την παράχρησή των ανακαλύψεών του .Τότε η σεμνότητα του ερευνητή μεταποιείται στον ολοκληρωτισμό της λογικοκρατίας του ειδικού. Η ακρασία του λογικού έναντι του ήθους που εσωτερικεύει το λελογισμένον του μέτρου, αποτεφρώνει την ελευθερία .Αντί να πείθει αφλόγιστα δια το εύλογον της αναγκαιότητάς του ,φλογίζει το πείσμα της απειθείας με τον παραλογισμό του εξαναγκασμού.Και τότε οι ρόλοι αντιμετατίθενται, οι ειδικοί σιωπούν και ο κόσμος εγειρόμενος ανακράζει σαν το Ρώμο Φιλύρα:*«Θέλουν να μας κάνουν καλά. Αλλοίμονο, εκεί φτάνει ο παραλογισμός των λογικών. Καλά, δηλαδή να μας γυρίσετε πίσω, έξω στην τέφρινη πραγματικότητα, να ξαναδούμε πίσω με την κρίσι του ακέραιου μυαλού την πιο αβάσταχτη, την πιο αρμολογημένη αλλόφρονη λογική της ζωής που σκοτώνει την ανθρώπινη καρδιά. [...] Μα τι θα βάλετε στη θέση του οράματος εσείς οι λογικοί; [...] Καλοπροαίρετοι γιατροί μου, αν επιμένετε να με γιατρέψετε από κάτι, γιατρέψτε με από την λογική»*(Η ζωή μου εις το Δρομοκαΐτειον και άλλα αυτοβιογραφικά)

Ο βίος συνυφαίνεται με την εγκαταβίωση ,τη φυσική παρουσία του ανθρώπου σε περικόλειστο χώρο συνήθους επαναληπτικότητας δραστηριοτήτων επιβιώσεως ,κοινωνικότητας κι αναψυχής .Ο χαρακτήρας του περικλείστου ως αισθητού χώρου ανικανοποίητων αναγκών μορφοποιείται νωρίς στο βίο ,με την έλευση της συνειδήσεως .Το

περίκλειστον διατηρεί τον άνθρωπο σε μόνιμη διέγερση υπερβάσεώς του. Επιθυμεί την θραύση του κελύφους του. Και τούτη η επιθυμία λαμβάνει μορφή μονομανούς λυτρωτικής απαγκιστρώσεως από τον καταναγκαστικό εγκιβωτισμό του σε πεπερασμένες σωματικές και διανοητικές δυνατότητες ,σε ρουτίνες κοπιαστικές ,ανθρώπους πειραστικούς ,δοξασίες ατεκμηρίωτες .Κι αυτά όλα συνθέτουν το καμβά με τα βιώματα ,άλλοτε ως φευγαλέα και ασήμαντα αποτυπώματα, άλλοτε ως σύνθετα και διαδραστικά συμβάματα .

Ο χρόνος με την συνέργεια του υποκειμένου και τις συγκυρίες του, μεταβάλλει διαρκώς το τρέχον περιεχόμενο του βίου .Το βίωμα ως πείραμα υπερβάσεως του περικλείστου χώρου ,επιμένει να εναποθέτει το προϊόν του στην πλάστιγγα των προσδοκιών ,σε μόνιμη εκτροπή ισοζυγίου έναντι της αναμενομένης ικανοποιήσεως .Άλλοτε περισσότερο άλλοτε λιγότερο. Αυτό ωστόσο μετατρέπει την υπαρξιακή νοσηματοδότηση του αθροιστικού βίου .Η βαθμιαία με το χρόνο αποκαλυπτόμενη στον άνθρωπο αντίληψη ,ότι διαρκώς υπολείπεται έναντι ενός ενδιαθέτου σκοπού, μη πλήρως καθορισμένου αλλά υπαρκτού ,αναπλάθει τα κριτήρια αναψηλαφήσεως της ζωής του .

Αίφνης καθορά τον βίο ως θάλασσα ποντίζουσα της ψυχής την βελούδινη πνοή ,τον έσω άνθρωπο. Απαιτεί ωστόσο συγχρόνως στην επιφάνειά της το νερό να παραμένει αρυτίδωτο κι ανεπηρέαστο από την αναπαλλόμενη οντολογική αγωνία του ακορέστου εν τω βάθει γίγαντα. Ποντίζει ο άνθρωπος τότε την σαγήνη των επικτήτων του γνώσεων στη θάλασσα. Ποθεί και βιάζεται ν'αποκρυπτογραφήσει την οντολογική του ανεμοζάλη. Η σαγήνη των γνώσεων όμως δεν εναγκαλίζει την θάλασσα, αλλά την φωτογραφίζει ,την αφήνει να διατρέχει σε στιγμιότυπα ανάμεσα στα βρόχια της ,«η επιστήμη ή οι επιστημονικές θεωρίες δεν αναφέρονται στα πράγματα ,αλλά στη γνώση του ανθρώπου γι'αυτά» Heiseberg .Η θεμελιακή ουσία μονίμως διαφεύγει .

Η θάλασσα , έχει εξ αρχής κυματισμούς που κολαφίζουν την ύπαρξη ,ο γίγας απεγνωσμένα κρούει τον κώδωνα του κινδύνου με την εξακολουθητική αγνόησή του .Ένας κολαφισμός ασθενείας από τον μονίμως τελούντα σε αγνόηση γίγαντα είναι πιθανός με πολλούς τρόπους.Τότε ίσως συγκλονιστεί δια της οίμωγής το ψυχοσωματικό άπαν και η ασθένεια να γίνει κλειδί ολιστικής αποκαλύψεως .Υπό σωματική ευεξία ευρισκόμενος ο άνθρωπος ,πορίζει βιώματα ακώλητης σκηνικής παρουσίας στον βίο του .Υπό σωματική καθήλωση, αποκαθλώνει την ατρωσία του και τολμά στο βαθμό που ώριμα αντιπαλεύει την πρόκληση

της ασθeneίας ,να παράξει ενεργή σκηνοθεσία ,να τροποποιήσει το λιμπρέτο και τους ρόλους. Υπό μία λοιπόν έννοια ,ο παθητικός αποδέκτης οδηγιών μετατρέπεται σε δρον παραγωγικό υποκείμενο με πρόσθετη γωνία εποπτεύσεως του κόσμου «δι'εσόπτρου εν αινίγματι» (Προς Κορ.Α'13-12), άρα και πρόσθετες πιθανότητες ευδοκιμήσεως στην οντολογική του αναζήτηση . Μακάριος εκείνος ο οποίος εξ αρχής βιώνει τον ρεαλισμό του βίου του χωρίς αφαιρέσεις ατρωσίας και με ευεξία ψυχής τε και σώματος. Αλλά μακάριος κι εκείνος ο οποίος θ' αναβλέψει προς την αλήθεια της ζωής του ανασυνθέτοντάς την ,έχοντας ήδη πορευθεί ικανό δρόμο στην φαινομενολογική εξαπλούστευση .Αυτό βέβαια προϋποθέτει την προσκομιδή των προσδοκιών του ,ενώπιον του υπερβατικού θυσιαστηρίου της πίστεως. Η πίστη γίνεται η καινή τέχνη της γνώσεως ,η αποστράγγιση του φόβου από τις τοξίνες του ,το μειδίαμα της ελευθερίας . «Ο γαρ γνους την εαυτού ασθένειαν του νου ,εύρεν όθεν αν εισέλθει προς σωτηρίαν και εγγίσει τω φωτί της γνώσεως και λαβη σοφίαν αληθή και τω αιώνι τούτω μη συγκαταλυομένην»(Αγ.Γρηγορίου του Παλαμά).

Να νικηθεί δύναται τότε ,της φύσεως η τάξη και να ρηγματωθεί η αιτιώδης συνάφεια του απαρεγκλίτου ντετερμινισμού.Η τέτοια προαίρεση του ανθρώπου ,δεν εκβιάζεται ,αλλά επιλέγεται με ελευθερία .Η υγεία με κάποια ραθυμία και η ασθένεια εκβιαστικά είναι ρωγμές οι οποίες παρέχουν πέρασμα από την δυνατότητα εις την πραγματικότητα της εν αναμονή ελευθερίας του ανθρώπου να εκδηλώσει την περπατησιά της, με την ολόθυμη μετάταξη των κριτηρίων του μέσα στην υπαρκτική δεξαμενή της θείας χάριτος .Σε τέτοιες καταστάσεις δεν δοξάζεται η ασθένεια ή η υγεία αλλά Εκείνος ο οποίος παρέχει την ευκαιρία μιας καινής αναζωπυρώσεως στην ελπίδα «Και είδεν ο Θεός τα παντα όσα εποίησεν και ιδού καλά λίαν»(Γεν. Α'31) ,« η δύναμεις μου εν ασθενεία τελειούται» (Προς Κορ.Β'12)